

ISSN 1681-7710

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПОВІТРЯНИХ СИЛ
ІМЕНІ ІВАНА КОЖЕДУБА

Системи обробки інформації

Наукове
періодичне
видання

Випуск 6 (143)

МЕТРОЛОГІЯ,
ІНФОРМАЦІЙНО-ВИМІРЮВАЛЬНІ
ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

METROLOGY,
INFORMATION MEASURING
TECHNOLOGIES AND SYSTEMS

ОБРОБКА ІНФОРМАЦІЇ
В СКЛАДНИХ ТЕХНІЧНИХ СИСТЕМАХ

MINFORMATION PROCESSING
IN COMPLEX ENGINEERING SYSTEMS

Харків
2016

Збірник наукових праць «Системи обробки інформації» заснований у 1996 році. У збірнику публікуються результати досліджень з розробки нових інформаційних технологій як для рішення традиційних задач збору, обробки та відображення даних, так і для побудови систем обробки інформації у різних проблемних галузях. Збірник призначений для наукових працівників, викладачів, докторантів, ад'юнктів, аспірантів, а також курсантів та студентів старших курсів відповідних спеціальностей.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

- Голова:** СТАСЄВ Юрій Володимирович (д-р техн. наук проф., ХУПС, Харків).
- Члени:** БАЙРАМОВ Азад Агахар Огли (д-р фіз.-мат. наук проф., Військова академія, Баку, Азербайджан);
БАРАННИК Володимир Вікторович (д-р техн. наук проф., ХУПС, Харків);
БІЛЬЧУК Віктор Михайлович (д-р техн. наук проф., ХУПС, Харків);
ВАРША Зігмунд Лех (*PhD, Polish Metrological Society, Варшава, Польща*);
ГОРОБЕЦЬ Микола Миколайович (д-р техн. наук проф., ХНУ, Харків);
ГОРОДНОВ В'ячеслав Петрович (д-р військ. наук проф., ХУПС, Харків);
ДРОБАХА Григорій Андрійович (д-р військ. наук проф., ХУПС, Харків);
ЄВДОКІМОВ Віктор Федорович (д-р техн. наук проф., член-кор. НАНУ, ІПМЕ НАНУ, Київ);
ЄРМОШИН Михайло Олександрович (д-р військ. наук проф., ХУПС, Харків);
ЗАХАРОВ Ігор Петрович (д-р техн. наук проф., ХНУРЕ, Харків);
ІВАНОВ Віктор Кузьмич (д-р фіз.-мат. наук с.н.с., ІРЕ НАНУ, Харків);
КОНОВАЛЕНКО Олександр Олександрович (д-р фіз.-мат. наук проф., академік НАНУ, РІ НАНУ, Харків);
КОНОНОВ Володимир Борисович (д-р техн. наук проф., ХУПС, Харків);
КРАСНОБАЄВ Віктор Анатолійович (д-р техн. наук проф., ХНУ, Харків);
КУПЧЕНКО Леонід Федорович (д-р техн. наук проф., ХУПС, Харків);
КУЧУК Георгій Анатолійович (д-р техн. наук проф., ХУПС, Харків);
ЛОСЄВ Юрій Іванович (д-р техн. наук проф., ХНУ, Харків);
ПАВЛЕНКО Максим Анатолійович (д-р техн. наук доц., ХУПС, Харків);
ПОРОШИН Сергій Михайлович (д-р техн. наук проф., НТУ «ХПІ», Харків);
РАДЄВ Христо Кирилов (д-р техн. наук проф., Технічний університет, Софія, Болгарія);
РУБАН Ігор Вікторович (д-р техн. наук проф., ХУПС, Харків);
СЕРЕНКОВ Павло Степанович (д-р техн. наук проф., БДУ, Мінськ, Білорусь);
СМЕЛЯКОВ Кирило Сергійович (д-р техн. наук проф., ХУПС, Харків);
СМЕЛЯКОВ Сергій В'ячеславович (д-р фіз.-мат. наук проф., ХУПС, Харків);
СМІРНОВ Євген Борисович (д-р військ. наук проф., ХУПС, Харків);
ТИМОЧКО Олександр Іванович (д-р техн. наук проф., ХУПС, Харків);
ХАКІМОВ Ортаголі Шарипович (д-р техн. наук проф., ДУ ЦНЕ, Ташкент, Узбекистан);
ХАРЧЕНКО В'ячеслав Сергійович (д-р техн. наук проф., НАКУ «ХАІ», Харків);
ШМАКОВ Олександр Миколайович (д-р військ. наук проф., ХУПС, Харків);
ЯРОШ Сергій Петрович (д-р військ. наук проф., ХУПС, Харків).

Відповідальний секретар: КОРОЛЮК Наталія Олександровна (канд. техн. наук, ХУПС, Харків).

Адреса редакційної колегії: 61023, м. Харків, вул. Сумська, 77/79,
Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба.

Телефон редакційної колегії: +38 (057) 704-96-53 (консультації, прийом статей).
E-mail редакційної колегії: info@hups.mil.gov.ua.

За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей відповідальність несе автор.

Затверджений до друку Вченою Радою Харківського університету Повітряних Сил
(протокол від 17 травня 2016 року № 9).

Занесений до "Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результатами дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук",
(технічні та військові науки; затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528;
попередні постанови президії ВАК України: від 14.10.2009 р. № 1-05/4; від 9.02.2000 р. № 2-02/2)

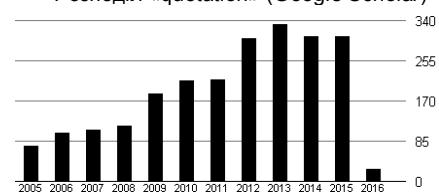
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 9500 від 13.01.2005 р.

Інформаційний сайт збірника: www.hups.mil.gov.ua.

Розподіл «quotation» (Google Scholar)

Реферативна інформація зберігається у загальнодержавній реферативній базі даних „Українська наукова“ та публікується у відповідних тематичних серіях УРЖК „Джерело“.

Видання індексується міжнародними бібліометричними та наукометричними базами даних: **Scientific Indexed Service** (США), **Index Copernicus** (Польща), **Universal Impact Factor**, **Google Scholar** (наукометричні показники – $quot. = 2391 / h = 13 / i10 = 30$).

З МІСТ

МЕТРОЛОГІЯ, ІНФОРМАЦІЙНО-ВИМІРЮВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

Альравашдех Baker, Сергіенко М.П.	
Проблемы стандартизации в области	
динамических измерений	7
Альравашдех Рақи	
Разработка модели внешнего магнитного поля	
для измерений его параметров, конфигурации	
и координат источника	13
Андрусьшина І.Н., Голуб І.А., Лампека Е.Г.	
Опыт использования стандартных образцов сыворотки	
крови человека для межлабораторного контроля	
качества результатов элементного анализа	17
Боцюра О.А., Захаров И.П.	
Сравнительный анализ различных способов	
вычисления коэффициентов охвата при реализации	
байесовского подхода к оцениванию	
неопределенности измерений	20
Виткін Л.М., Ролько О.Р.	
Оценка рисков на мясоперерабатывающем	
предприятии	25
Владимирова Т.М.	
Неопределенность измерения уровня	
и расхода с помощью измерительной	
системы EHP-TEKNIKKA (engl.).....	28
Глухова Н.В.	
Метод расчета неопределенности измерений	
геометрических параметров	
газоразрядных изображений	32
Грибанов Д.Д., Вячеславова О.Ф., Зайцев С.А.	
Методика измерений массы сжиженных	
углеводородных топлив	36
Гринев Б.В., Гурджян Н.Р., Зеленская О.В.,	
Любинский В.Р., Мицай Л.И.,	
Молчанова Н.И., Тарасов В.А.	
Оценивание неопределенности результатов	
измерений ослабления света	
в цилиндрических сцинтилляторах	41
Еремеев И.С., Дичко А.О.	
Проблема неопределенности при мониторинге	
окружающей среды	45
Зинченко В.П., Зинченко С.В., Добролюбова М.В.	
Автоматизированные системы измерения давления	
в аэродинамическом эксперименте	48
Кадацкая О.И., Сабурова С.А.	
Методы метрологического обеспечения	
параметров качества NGN-сетей	52
Кириченко І.А., Кашира А.Л., Кашира М.А.	
О повышении точности построения тарировочных	
характеристик заглубленных	
цилиндрических резервуаров	55
Ключко Н.Б., Долішній Б.В.,	
Піндус Н.М., Чеховський С.А.	
Оптимізація алгоритму опрацювання	
вимірювальної інформації турбінних	
лічильників газу при їх калібруванні	58

CONTENT

METROLOGY, INFORMATION MEASURING TECHNOLOGIES AND SYSTEMS

Alrawashdeh Baker, Sergienko M.P.	
The particular standardization issues	
in a field of dynamic measurements	7
Alrawashdeh Raqi	
Development model external magnetic field	
to measure its parameters, configuration,	
and coordinates of the source	13
Andrusyshyna I.N., Golub I.A., Lampeka E.G.	
Experince of use references materioals of blood serum	
of man in interlaboratory investigation quality	
control elemental analysis	17
Botsiura O.A., Zakharov I.P.	
Comparative analysis of various methods for calculating	
of coverage factor at implementation of bayesian	
approach by the measurement	
uncertainty evaluation	20
Vitkin L.M., Rolko O.R.	
Risks assessment on meat producer	
by enterprise	25
Vladimirova T.M.	
Uncertainty of the measurement of level	
and flow using EHP-TEKNIKKA	
measurement system	28
Glukhova N.V.	
Evaluation of measurement uncertainty	
of geometric parameters of the gas-discharge	
emission images	32
Gribanov D.D., Vyacheslavova O.F., Zaitsev S.A.	
The method of measuring mass	
of liquefied hydrocarbon fuels	36
Grynyov B.V., Gurdzhian N.R., Zelenskaya O.V.,	
Lyubyanskiy V.R., Mitcay L.I.,	
Molchanova N.I., Tarasov V.A.	
Light attenuation measurements	
uncertainty estimation	
in cylindrical scintillators	41
Yeremeyev I.S., Dychko A.O.	
Uncertainty problems in environmental	
monitoring procedures	45
Zinchenko V.P., Zinchenko S.V., Dobroliubova M.V.	
The automated control system of pressure measurement	
in wind tunnel experiment	48
Kadackaya O.I., Saburova S.A.	
Methods of NGN-networks quality parameters	
metrological support	52
Kirichenko I.O., Kashura O.L., Kashura M.O.	
Improving the accuracy of construction	
of the calibration characteristics	
of the buried cylindrical tanks	55
Klochko N.B., Dolishniy B.V.,	
Pindus N.N., Chehovskiy S.A.	
The optimization of algorithm of measurement	
information processing of turbine gas meters	
at their calibration	58

Коваленко І.В., Кійко В.В.	Kovalenko I.V., Kiiko V.V.
Проблеми визначення якості півмасок фільтруючих 62	Determination problems the quality of respirators 62
Кононенко М.А., Габльовська Н.Я.	Kononenko M.A., Gablovskaya N.Ya.
Розрахунковий метод оцінювання якості різьбової частини труб нафтового сортаменту за допомогою зведеного коефіцієнту 65	Calculation method for assessing the quality of the threaded portion of oil pipe assortment using the reduced rate 65
Крюков О.М.	Kriukov O.M.
Принцип побудови засобу вимірювання геометричних характеристик поверхонь каналів стволів 69	The construction principle of the measuring instrument for geometric characteristics of the surface of the barrel channels measurement 69
Кузніченко В.В., Нікітенко О.М.	Kuznichenko V.V., Nikitenko O.M.
Використання системи комп'ютерної математики Maple для дослідження роботи осцилографа 72	Using computer mathematics system maple for oscilloscope work research 72
Кучірка Ю.М., Баран С.В., Винничук А.Г., Витвицька Л.А.	Kuchirka Yu.M., Baran S.V., Vynnychuk A.G., Vytytska L.A.
Дистанційна лабораторія для вивчення методів основних технологічних параметрів рідини і навколошнього середовища 75	Distance laboratory for study methods measurement main fluid technological parameters and environment 75
Левін С.Ф.	Levin S.F.
Стандартизований пример расчета неопределенности проверки термопреобразователя сопротивления 78	The standardized example of calculation of uncertainty verification of the thermo converter of resistance 78
Мартынюк А.В., Щербак Л.Н.	Martyniuk G.V., Scherbak L.M.
Метрологический мониторинг систем измерения характеристик шумовых процессов 82	Metrological monitoring of measurement systems of characteristics of noise processes 82
Михайлenco B.B., Makov D.K., Святченко В.А., Чуняк Ю.М.	Myhaylenko V.V., Makov D.K., Svyatnenko V.A., Chunyak Yu.M.
Вимірювання напруг та струмів у напівпровідниковому перетворювачі з двадцятидвохзонним регулюванням вихідної напруги 86	Measurement of the voltages and current in semiconductor converter with twenty-second zones regulation of output voltage 86
Михайлова Г.М., Гілевич Ю.В., Матієнко-Купріянова Н.М.	Mikhailova G.N., Gilevich Yu.V., Matienko-Kupriyanova N.M.
Оцінювання невизначеності результатів вимірювання вмісту вільного формальдегіду в постільних виробах ... 89	Estimating of uncertainty in the measurement results of free formaldehyde in beddings 89
Мокійчук В.М., Монченко О.В., Олійник Ю.А.	Mokiychuk V.M., Monchenko O.V., Oliynik Yu.A.
Методика оцінювання невизначеності вимірювання пружних констант матеріалів 93	Method of estimation of measurement uncertainty of the elastic constants of materials 93
Монченко Е.В., Мельник Е.С.	Monchenko O.V., Melnyk O.S.
Определение дискретных характеристик сигналов ультразвукового контроля 97	Determination of the discrete characteristics of ultrasonic testing signals 97
Моргун Б.А., Прокопович И.В., Костина М.М., Моргун Ю.Б.	Morgun B.A., Prokopovich I.V., Kostina M.M., Yu.B. Morgun
Метрологическое обеспечение АСУ ТП непрерывного литья медной катанки 100	Metrological assurance of automated process control system of continuous casting copper rod 100
Новоселов О.А.	Novoselov O.A.
Акредитация калибровочной деятельности – гарантия достоверности и объективности результатов измерений 104	Accreditation of calibration activities – guarantee of reliability and credibility of measurement 104
Остапів В.В., Піндус Н.М., Чеховський С.А., Кличко Н.Б.	Ostapiv V.V., Pindus N.M., Chehovskiy S.A., Klichko N.B.
«Віртуальні еталони» як засіб підвищення точності вимірювань 108	Virtual standard" as a means of improving the measurement accuracy 108
Палєнний Ю.Г., Гнатюк А.П., Жеглова В.М., Фоменко Д.С.	Palenny Yu.I., Gnatyuk A.P., Zheglova V.M., Fomenko D.S.
Інформаціонно-измерительная система контроля процесса глубокого сверлення 112	Information-measuring system of control of the deep hole drilling process 112
Пацера С.Т., Корсун В.І., Дербаба В.А., Ружин П.О.	Patsera S.T., Korsun V.I., Derbaba V.A., Ruzhyn P.O.
Алгоритм імітаційно-статистичного дослідження контрольно-вимірювальної системи та його програмна реалізація у Ni LabVIEW 116	The algorithm of simulation and statistical modeling of control-measuring systems and software implementation in Ni LabVIEW 116

Петришин І.С., Присяжнюк Т.І., Бас А.А.	Petrushun I.S., Prisyajnyuk T.I., Bas O.A.
Уменьшение суммарной неопределенности измерений при воспроизведении единиц объема и объемного расхода газа эталонными установками	Reducing the total measurement uncertainty prover gas volume and volume flow rate reproduction
120	120
Полищук А.А., Мозолевская Т.Н.	Polischuk A.A., Mozolevska T.M.
Опыт участия центральной химико-бактериологической лаборатории в межлабораторных сравнительных испытаниях	Experience of participation of central chemical and bacteriological laboratory in interlaboratory comparative tests
124	124
Прокуда Э.Ю.	Prokuda E.Yu.
Сравнение расчетных и экспертных методов при оценке состояния базовых элементов карьерных автосамосвалов	Comparison of the calculated and an expert method for determining the weighting factor of basic elements of dump trucks
127	127
Романів В.М., Мельничук С.І.	Romaniv V.M., Melnychuk S.I.
Алгоритмічне забезпечення засобу контролю вищих вуглеводневих компонент природного газу	Algorithmic support of control means higher hydrocarbon component of natural gas
131	131
Руженцев І.В., Луцкий С.В., Фетків В.П.	Ruzhentsev I.V., Lutsky S.V., Fetkiv V.B.
Дискретно-вероятностные информационные модели расчета суммарной погрешности механообработки	Discrete probabilistic information model of machining processing total error calculation
135	135
Середюк О.Е., Малисевич В.В., Середюк Д.О., Малисевич Н.Н.	Serediuk O.E., Malisevych V.V., Serediu D.O., Malisevych N.M.
Метрологическая модель измерения энергетической ценности природного газа с использованием расходомеров переменного перепада давления	The metrological model of measuring of natural gas energy value with the using of the variable pressure-drop flow meters
139	139
Синіца В.І., Подрубайло М.В.	Sinitsa V.I., Podrubailo M.V.
Навчально-дослідницька система моделювання авторегресійних алгоритмів на базі технології LabVIEW	Teaching and research system for the simulation of autoregression algorithms on the basis of LABVIEW technology
143	143
Скляров В.В., Довженко Я.С.	Skliarov V.V., Dovzhenko Ya.S.
Дослідження впливу часу дії попереднього завантаження при вимірюванні твердості (engl.)	Investigation of the influence of duration of preliminary and total forces for measurement of hardness
147	147
Слабінога М.О., Депутович А.І., Шевчук М.І.	Slabinoha M.O., Deputorovich A.I., Shevchuk M.I.
Комп'ютерна система збору та фіксації інформації про негативний антропогенний вплив на території українських Карпат	Computer system for acquisition and fixation of negative human impact in Ukrainian Carpathians
151	151
Сніжко Д.В., Сушко О.А.	Snizhko D.V., Sushko O.A.
Мікро- та наноелектроди для електрохімічних вимірювальних систем	Micro- and nanoelectrods for electrochemical measurement systems
156	156
Тихенко В.Н., Старцев В.И., Анисимов А.А., Пчелинский С.В.	Tikhenko V.N., Startsev V.I., Anisimov A.A., Pchelinskiy S.V.
Методика оценки состояния узлов станка для обработки колесных пар	Methodology assessing the state units of the machine for processing of wheel pairs
161	161
Туз Ю.М., Козир О.В., Порхун А.В.	Tuz Yu.M., Kozyr O.V., Porkhun A.V.
Способ визначення динамічних характеристик термопар за допомогою радіоімпульсу струму	A technique for dynamic identification of thermocouples by means of radio pulse current
164	164
Харламова Ю.Н., Корсун В.И.	Kharlamova Yu.M., Korsun V.I.
Использование метода тяжелого шарика в задаче адаптивного оценивания параметров квазистационарного объекта	Using heavy ball method for problem of adaptive parameters estimation of quasistationary object
167	167
Черепашук Г.А., Потилчак А.П., Быкова Т.В.	Cherepaschuk G.A., Potilchak A.P., Bykova T.V.
Оценка неопределенности измерения плотности жидкости прибором с поплавком изменяющей массы	Measurement uncertainty evaluation of liquid density with the help of device with float variable mass
170	170
Шевкун С.М., Сурду М.М., Величко О.М., Добролюбова М.В.	Shevkun S.M., Surdu M.M., Velychko O.M., Dobrolubova M.V.
Аналіз і оптимізація схем передавання і способів відтворення одиниць параметрів імпедансу	Analysis and optimization of transmission schemes and reproducing methods of impedance parameters units
174	174
Шнира А.В., Чапалиук Б.В., Алімов А.І., Добролюбова М.В.	Shnyra A.V., Chapaliuk B.V., Alimov A.I., Dobrolubova M.V.
Система моніторингу 3D-принтеру з технологією друку FDM	Monitoring system for 3d-printer with FDM printing technology
180	180

Штефан І.Ю., Штефан Н.В.	Shtefan I.Yu., Shtefan N.V.
Організаційно-правові проблеми метрологічного забезпечення вимірювальних систем 185	Legal organizational problems of the measuring system metrological assurance 185
Шумков Ю.С.	Shumkov Yu.S.
Автоматичне узгодження опору навантаженням з хвильовим опором кабелю у вимірювальних системах 188	Automatic coordination of resistance load with wave impedance of the cable in measurement systems 188
Яремчук Н.А., Года О.Ю.	Yaremchuk N.A., O.Yu. Goda
Оцінювання неопреділеності ординального измерения 194	Evaluation of ordinal measurement uncertainty 194
ОБРОБКА ІНФОРМАЦІЇ В СКЛАДНИХ ТЕХНІЧНИХ СИСТЕМАХ	
Заковоротний А.Ю.	Zakovorotnyi A.Yu.
Стабільно-пластичні нейронні сети на основі перцептрона в задачах прогнозування буксування 197	Stable plastic neural network based perceptron in forecasting problems slippage 197
Зорі С.А.	Zori S.A.
GPU-реалізація паралельної вычислительной системы 3D-стерео визуалізації с использованием метода трассировки лучей 201	Visualization 3D-stereo parallel computer system GPU-realization with the use of rays tracing method 201
Коритченко К.В., Стаковський О.В., Серпухов А.В., Бизонич Д.В., Санчит Аджмані	Korytchenko K.V., Stakhovskiy O.V., Serpukhov A.V., Bizonych D.V., Sanchit Ajmani
Механизмы влияния свечей накаливания на рабочий процесс в дизельных двигателях 205	mechanisms of influence of candles of incandescence on working process in diesel engines 205
Носан С.Л., Федінський О.І., Сургай В.М.	Nosan S.L., Fedinskiy O.I., Surgay V.M.
Методика керівництва роботою обслуг радіолокаційних станцій та рухомих радіовисотомірів при управлінні екіпажами винищувальної авіації в умовах радіоелектронної протидії 211	The method of management calculations of radar stations and moving radiostereometers in managing crews of fighter aircraft in conditions of electronic countermeasures 211
Лисенко І.А., Смирнов А.А.	Lysenko I.A., Smirnov A.A.
Розробка упорядочених каскадних таблиць рішеній з використанням матриць слідування 216	Establishing an orderly cascading solution using matrices follow 216
Наши автори 221	Authors 221
Алфавітний покажчик 225	Alphabetical index 225

УДК 006.91

О.А. Боцюра, И.П. Захаров

Харьковский национальный университет радиоэлектроники, Харьков

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РАЗЛИЧНЫХ СПОСОБОВ ВЫЧИСЛЕНИЯ КОЭФФИЦИЕНТА ОХВАТА ПРИ РЕАЛИЗАЦИИ БАЙЕСОВСКОГО ПОДХОДА К ОЦЕНИВАНИЮ НЕОПРЕДЕЛЕННОСТИ ИЗМЕРЕНИЙ

Проводится сравнение различных способов вычисления коэффициентов охвата при байесовском подходе к оцениванию неопределенности измерений. В качестве референтных оценок выступают оценки, полученные методом Монте-Карло.

Ключевые слова: неопределенность измерений, коэффициент охвата, байесовский подход.

Введение

В настоящее время Рабочая группа WG-1 объединенного комитета по руководствам в метрологии (JCGM) решает задачу ревизии Руководства по выражению неопределенности измерений (GUM) [1]. В основу обновленного Руководства (NewGUM) будет положен байесовский подход к оцениванию неопределенности измерений [2]. Первый проект NewGUM был распространен к концу 2014 года среди Организаций-членов JCGM, национальных метрологических институтов и других получателей, от которых поступило более 1000 комментариев и отзывов, в основном негативных. Одной из основных претензий к первой версии NewGUM был предложенный в нем способ вычисления коэффициентов охвата, который не зависит от действительного закона распределения измеряемой величины и приводит к чрезмерно завышенным оценкам расширенной неопределенности.

В работе [3] на основе байесовского вывода получены точные оценки коэффициента охвата для случая, когда доминирующими являются два источника неопределенности: первый связан с характеристиками точности используемого средства измерений (СИ), взятыми из сертификата калибровки (оценивание по типу *B*), второй обусловлен разбросом показаний СИ (оценивание по типу *A*). Этот случай наиболее полно соответствует прямым многократным измерениям. Результаты, полученные в работе [3] представлены в графическом виде, что затрудняет их использование на практике при автоматизации оценивания неопределенности измерений.

В работе [3] было проведено сопоставление полученных оценок расширенной неопределенности с доверительными границами погрешности, вычисляемыми по формулам [4]. Сравнение показало, что отличие в этих оценках может составлять более 10 %. Поэтому актуальным является поиск формулы для коэффициента охвата, наиболее точно аппроксимирующей результаты, полученные в работе [3].

С этой целью в статье будут проанализированы различные способы вычисления коэффициентов охвата.

1. Основные положения первой версии NewGUM

По сравнению с [1], новая версия отличается двумя основными моментами:

- стандартные неопределенности измерения типа *A* входных величин находят по формуле:

$$u_A(x) = \alpha \frac{s}{\sqrt{n}}, \quad (1)$$

где *n* – количество повторных измерений; *s* – среднее квадратическое отклонение (СКО) результатов повторных измерений,

$$s = \sqrt{\frac{1}{(n-1)} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}; \quad (2)$$

α – СКО немасштабированного распределения Стьюдента,

$$\alpha = \sqrt{\frac{n-1}{n-3}}; \quad (3)$$

- входные величины не характеризуют более числами степеней свободы и поэтому коэффициент охвата *k* при расчете расширенной неопределенности рекомендуют находить исходя из следующих выражений:

– для произвольного несимметричного закона распределения – из неравенства Чебышева:

$$k = 1/\sqrt{1-p}; \quad (4)$$

где *p* – доверительная вероятность;

– для произвольного симметричного закона распределения – из неравенства Гаусса:

$$k = 2/\sqrt{3}\sqrt{1-p}. \quad (5)$$

Рассматриваемой в статье [3] ситуации соответствует выражение (5), которое для *p*=0,95 дает коэффициент охвата *k*_{NewGUM}=2,98 вне зависимости от числа проведенных повторных измерений и закона распределения вклада типа *B*.

Це значення відрізняється від значень, отриманих в роботі [3] на 49-65 % при нормальному розподілении вклада типу B , і на 49-81 % при його рівномірному розподілении.

2. Коэффициент охвата, полученный методом Монте-Карло

Реалізація метода Монте-Карло для знаходження коєффициента охвата осуществлялась в соответствии со следуючим алгоритмом [5, 6]:

а) производилось генерирование случайного числа X_i , подчиняющегося несмещенному и немасштабированному распределению Стьюдента с заданным числом степеней свободы $v = n - 1$;

б) производилось генерирование случайного числа Y_i , подчиняющегося нормальному (равномірному) закону распределения, имеющему нульове математическое ожидание и заданное СКО γ ;

в) производилось суммирование чисел, полученных в пп. а) и б) для получения числа $Z_i = X_i + Y_i$;

г) операции а)...в) повторяли $M = 2 \cdot 10^6$ раз;

д) полученный массив чисел Z_i ($i=1\dots M$) ранжировали по возрастанию и определяли оценку расширенной неопределенности по формуле:

$$U = \frac{Z_{0,975 \cdot M} - Z_{0,025 \cdot M}}{2};$$

е) операции, перечисленные в пп. а)...д), повторяли 10 раз и вычисляли среднее значение \bar{U} и относительное СКО:

$$\tilde{s}(U_i) = \frac{100\%}{\bar{U}} \sqrt{\frac{1}{9} \sum_{i=1}^{10} (U_i - \bar{U})^2};$$

ж) по полученному значению \bar{U} вычисляли коєффициент охвата по формуле:

$$k_{MMK} = \frac{\bar{U}}{\sqrt{\alpha^2 + \gamma^2}}. \quad (6)$$

Результаты, полученные методом Монте-Карло, приведены в табл. 1,2. Относительные СКО оценок k_{MMK} не превышают 0,2 %.

Таблица 1

Значення k_{MMK} для нормального закону розподілення вклада типу B

γ	$n = 4$	$n = 5$	$n = 6$	$n = 7$	$n = 11$
0	1,837	1,963	1,991	1,998	1,992
0,5	1,833	1,950	1,977	1,982	1,983
1	1,841	1,940	1,962	1,969	1,970
2	1,895	1,952	1,961	1,962	1,963
3	1,930	1,957	1,961	1,962	1,960
4	1,945	1,959	1,960	1,961	1,960
5	1,950	1,960	1,960	1,961	1,960
6	1,955	1,960	1,960	1,960	1,960
7	1,957	1,960	1,960	1,960	1,960
8	1,959	1,960	1,960	1,960	1,960

Таблица 2

Значення k_{MMK} для рівномірного закону розподілення вклада типу B

γ	$n = 4$	$n = 5$	$n = 6$	$n = 7$	$n = 11$
0	1,837	1,964	1,991	1,997	1,993
1	1,813	1,905	1,922	1,928	1,927
2	1,767	1,815	1,820	1,821	1,818
3	1,727	1,752	1,755	1,754	1,751
4	1,702	1,716	1,717	1,716	1,713
5	1,685	1,694	1,694	1,693	1,690
6	1,674	1,680	1,679	1,679	1,676
7	1,666	1,670	1,669	1,668	1,667
8	1,661	1,663	1,663	1,662	1,660
9	1,657	1,659	1,658	1,658	1,656
10	1,654	1,656	1,655	1,654	1,653
11	1,652	1,653	1,652	1,652	1,651
12	1,651	1,651	1,650	1,650	1,649

Получені значення k_{MMK} повното совпали з результатами роботи [3], отриманими на основі байесовського вывода, поэтому вони могут быть использованы в качестве референтных значений при оценке погрешностей рассматриваемых ниже формул.

3. Коэффициент охвата, полученный из действующей версии GUM

В действующей версии GUM при наличии вкладов неопределенности типа A коєффициент охвата рассчитывается по формуле:

$$k = t_{0,95}(v_{eff}),$$

где $t_{0,95}(v_{eff})$ – коєффициент Стьюдента для вероятності 0,95 і ефективного числа степеней свободы, определяемого по формуле Велча-Саттерсвейта:

$$v_{eff} = u^4(y) / \sum_{j=1}^m u_j^4(y) / v_j. \quad (7)$$

Здесь $u(y)$ – стандартна неопределенность измеряемої величини; $u_j(y)$ – вклад неопределенности j -ї входної величини; v_j – число степеней свободы, соответствуюше j -му вкладу.

Для описаної в [3] ситуації (прямі многочленні вимірювання) ефективне число степеней свободы буде рівно

$$v_{eff} = (n-1) [1 + \gamma^2]^2, \quad (8)$$

где $\gamma = \sqrt{n} \cdot u_B(y) / s$

Значення коєффициента охвата k_{GUM} , який можна было бы использовать для знаходження расширенной неопределенности в байесовском подхіді, вычислялись по формуле

$$k_{GUM} = t_{0,95}(v_{eff}) \sqrt{(1 + \gamma^2) / (\alpha^2 + \gamma^2)} \quad (9)$$

и приведены в табл. 3 для разных n и γ .

Таблица 3

Значення k_{GUM}

γ	n = 4	n = 5	n = 6	n = 7	n = 11
0	1,837	1,963	1,991	1,998	1,993
0,5	1,722	1,824	1,910	1,912	1,946
1	1,541	1,731	1,806	1,846	1,905
2	1,684	1,811	1,859	1,884	1,922
3	1,796	1,874	1,902	1,917	1,938
4	1,857	1,907	1,924	1,933	1,947
5	1,890	1,924	1,936	1,942	1,951
6	1,910	1,934	1,943	1,947	1,954
7	1,922	1,941	1,947	1,950	1,955
8	1,931	1,945	1,950	1,953	1,956
9	1,937	1,948	1,952	1,954	1,957
10	1,941	1,950	1,954	1,955	1,958
11	1,944	1,952	1,955	1,956	1,958
12	1,947	1,953	1,955	1,957	1,958

Значення k_{GUM} , приведені в табл. 3, не залежать від закона розподілення вклада, оціненого по типу В.

4. Коєфіцієнт охвата, отриманий із виражень ГОСТ Р 8.736-2011

В ГОСТ Р 8.736-2011 [4] приведено вираження для доверительних границь погрешности, вичислених через СКО сі случайної і границы θ неисключенной систематичної погрешності (НСП), розпределеної рівномерно:

$$\Delta_{0,95} = \frac{t_{0,95}(n-1) \frac{s}{\sqrt{n}} + \theta}{\sqrt{\frac{s^2}{n} + \frac{\theta^2}{3}}} \sqrt{\frac{s^2}{n} + \frac{\theta^2}{3}}, \quad (10)$$

де $t_{0,95}(n-1)$ – коєфіцієнт Стьюдента для вероятності 0,95 і числа степеней свободи $n-1$.

Аналогічне вираження можна записати і для случая, коли НСП розпределена по нормальному закону:

$$\Delta_{0,95} = \frac{t_{0,95}(n-1)s/\sqrt{n} + 1,96 \cdot s_0}{s/\sqrt{n} + s_0} \sqrt{\frac{s^2}{n} + s_0^2}. \quad (11)$$

Принимая во внимание, что границы погрешности являются оценками расширенной неопределенности, а СКО НСП s_0 равно стандартной неопределенности типа B , выражение для коэффициента охвата с учетом ранее введенных обозначений будет иметь вид:

$$k_{GOST} = \frac{t_{0,95}(n-1) + \gamma \beta}{1 + \gamma} \sqrt{\frac{1 + \gamma^2}{\alpha^2 + \gamma^2}}, \quad (12)$$

где $\beta = \sqrt{3}$ для равномерного и $\beta = 1,96$ для нормального законов распределения стандартной неопределенности типа B .

Значення k_{GOST} приведені в табл. 4 і 5.

Таблица 4

Значення k_{GOST} для нормального закону розподілення вклада типу В

γ	n = 4	n = 5	n = 6	n = 7	n = 11
0	1,837	1,963	1,991	1,998	1,993
0,5	1,721	1,867	1,912	1,931	1,952
1	1,818	1,934	1,962	1,971	1,974
2	2,001	2,038	2,032	2,024	2,000
3	2,068	2,063	2,046	2,032	2,002
4	2,085	2,063	2,042	2,028	1,999
5	2,085	2,057	2,036	2,022	1,995
6	2,079	2,049	2,029	2,016	1,992
7	2,072	2,042	2,023	2,011	1,989
8	2,064	2,035	2,018	2,006	1,986

Таблица 5

Значення k_{GOST} для рівномерного закону розподілення вклада типу В

γ	n = 4	n = 5	n = 6	n = 7	n = 11
0	1,837	1,963	1,991	1,998	1,993
1	1,738	1,841	1,863	1,869	1,867
2	1,872	1,899	1,890	1,879	1,852
3	1,912	1,900	1,880	1,865	1,833
4	1,913	1,886	1,864	1,848	1,818
5	1,902	1,870	1,848	1,834	1,806
6	1,889	1,856	1,835	1,822	1,797
7	1,876	1,844	1,825	1,812	1,790
8	1,865	1,834	1,816	1,805	1,784
9	1,855	1,825	1,809	1,798	1,779
10	1,846	1,818	1,802	1,793	1,775
11	1,838	1,812	1,797	1,788	1,772
12	1,831	1,806	1,792	1,784	1,769

5. Коєфіцієнт охвата, отриманий із закона розпространення розширеної неопределеності

В работе [5] приводится формула для оценивания расширенной неопределенности, которая называется законом распространения расширенной неопределенности:

$$U = \sqrt{\left[t_{0,95}(n-1) \frac{s}{\sqrt{n}} \right]^2 + (k_B u_B)^2}, \quad (13)$$

где $k_B = 1,65$ для равномерного и $k_B = 1,96$ для нормального законов распределения стандартной неопределенности типа В.

Значення коєфіцієнта охвата k_{3PPH} , який можна було би використовувати для знаходження расширенной неопределенности в байесовському підході, вичислялось по формулі:

$$k_{3PPH} = \sqrt{\frac{\left[t_{0,95}(n-1) \right]^2 + (k_B \gamma)^2}{\alpha^2 + \gamma^2}}. \quad (14)$$

Значення k_{3PPH} для різних n і соотношения γ приведені в табл. 6, 7.

Таблица 6

Значення k_{SPPH} для нормального закону розподілення вклада типу В

γ	$n = 4$	$n = 5$	$n = 6$	$n = 7$	$n = 11$
0	1,837	1,963	1,991	1,998	1,993
0,5	1,847	1,963	1,987	1,993	1,987
1	1,869	1,962	1,980	1,983	1,978
2	1,908	1,961	1,969	1,970	1,968
3	1,930	1,961	1,965	1,965	1,964
4	1,941	1,960	1,963	1,963	1,962
5	1,947	1,960	1,962	1,962	1,962
6	1,951	1,960	1,961	1,962	1,961
7	1,953	1,960	1,961	1,961	1,961
8	1,955	1,960	1,961	1,961	1,961

Таблица 7

Значення k_{SPPH} для рівномірного закону розподілення вклада типу В

γ	$v = 3$	$v = 4$	$v = 5$	$v = 6$	$v = 10$
0	1,837	1,963	1,991	1,998	1,993
1	1,791	1,863	1,869	1,865	1,847
2	1,730	1,758	1,754	1,749	1,735
3	1,695	1,708	1,704	1,700	1,692
4	1,677	1,684	1,681	1,679	1,673
5	1,667	1,671	1,669	1,667	1,664
6	1,661	1,664	1,662	1,661	1,658
7	1,657	1,659	1,658	1,657	1,655
8	1,655	1,656	1,655	1,654	1,653
9	1,653	1,654	1,653	1,653	1,651
10	1,651	1,652	1,652	1,651	1,650
11	1,650	1,651	1,651	1,650	1,649
12	1,650	1,650	1,650	1,649	1,649

6. Сопоставлення отриманих результатів

На рис. 1 приведені залежності коефіцієнтів охвата від γ при використанні формул (6), (9), (12), (14) для нормального і рівномірного законів розподілення вклада типу В.

На рис. 2 приведені залежності відносильних відхилень $\delta(\gamma)$ значень коефіцієнтів охвата, отриманих за формулами (9), (12), (14) від значень коефіцієнта охвата, отриманого методом Монте-Карло для нормального і рівномірного законів розподілення вклада типу В.

Аналіз рис. 1, 2 показує, що найкраще приближення до k_{MMK} додає коефіцієнт охвата k_{SPPH} , обрахований за формулою для закону розширеної неопределеності (13). Його відносильне відхилення від k_{MMK} не перевищує 4,5 %. Найбільшим відхиленням від k_{MMK} обладнують k_{NewGUM} (до 80 %) і k_{GUM} (до $\pm 16\%$).

Формула (12) для k_{GOST} забезпечує відносильне відхилення від k_{MMK} не більше 12 %.

Выводы

1. Внедрение концепции неопределенности измерений как продукта процесса международной

стандартизации оценивания качества измерений должно обеспечивать получение не только единообразных, но и максимально достоверных оценок неопределенности.

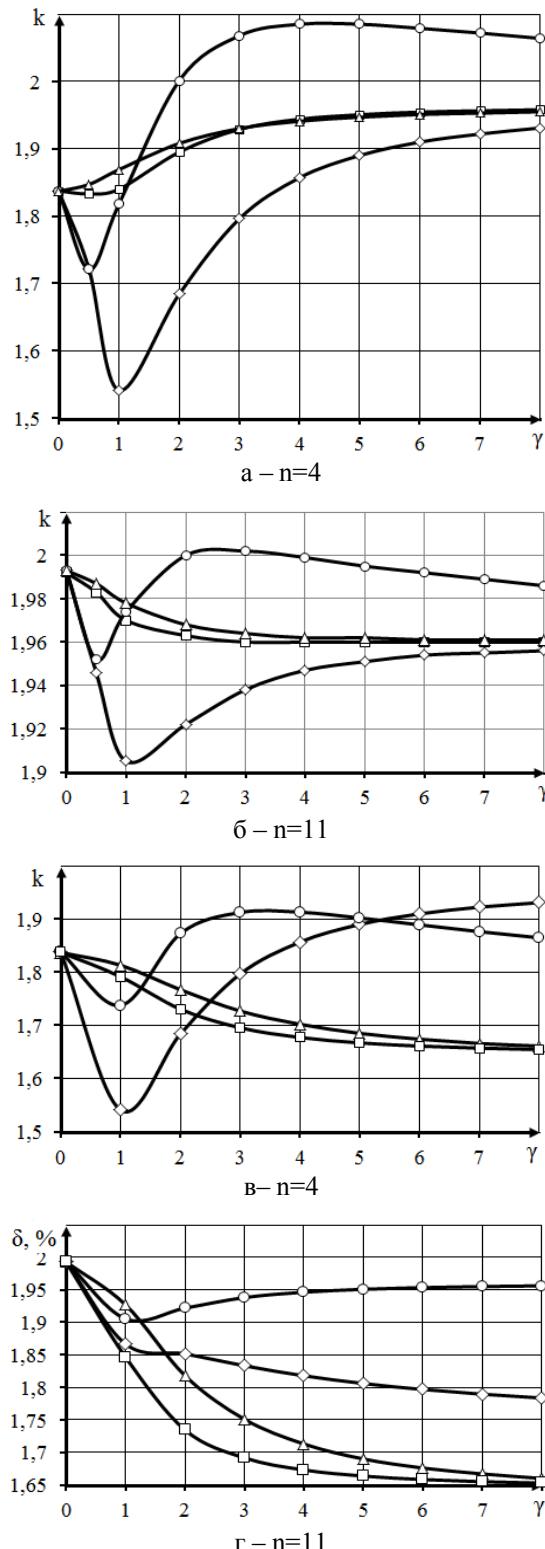

Рис. 1. Залежності $k(\gamma)$ для нормального (а, б) і рівномірного (в, г) законів розподілення вклада типу В і різних виражень для k :

□ – k_{MMK} (6); ◊ – k_{GUM} (9);
○ – k_{GOST} (12); Δ – k_{SPPH} (14)

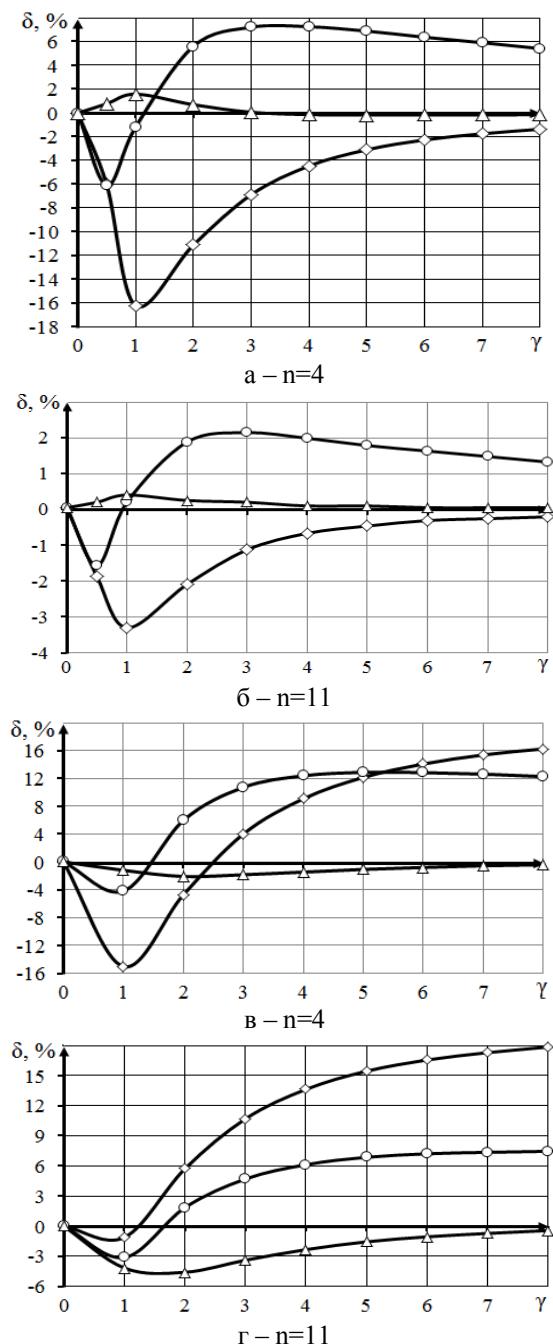

Рис. 5. Залежності $\delta(\gamma)$ для нормального (а, б) і рівномірного (в, г) законів розподілення вкладу типу В для різних виражень для k : $\diamond - k_{GUM}$ (9); $\circ - k_{GOST}$ (12); $\Delta - k_{SPPH}$ (14)

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РІЗНИХ СПОСОБІВ ОБЧИСЛЕННЯ КОЕФІЦІЄНТА ПОКРИТТЯ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ БАЙЕСІВСЬКОГО ПІДХОДУ ДО ОЦІНЮВАННЯ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ВИМІРЮВАНЬ

О.А. Ботсюра, І.П. Захаров

Здійснено порівняння різних способів обчислення коефіцієнтів покриття при байесівському підході до оцінювання невизначеності вимірювань. У якості референтних оцінок виступають оцінки, отримані методом Монте-Карло.

Ключові слова: невизначеність вимірювань, коефіцієнт покриття, байесівський підхід.

COMPARATIVE ANALYSIS OF VARIOUS METHODS FOR CALCULATING OF COVERAGE FACTOR AT IMPLEMENTATION OF BAYESIAN APPROACH BY THE MEASUREMENT UNCERTAINTY EVALUATION

O.A. Botsiura, I.P. Zakharov

A comparison of different ways for calculating of coverage factor at implementation of the Bayesian approach to the measurement uncertainty evaluation was given. The estimates obtained by Monte Carlo method as a reference was taken.

Keywords: measurement uncertainty, coverage factor, Bayesian approach.

2. На найбільшим відхиленням від k_{MMK} обладають k_{NewGUM} (до 80 %) і k_{GUM} (до ±16 %).

3. Формула (12) для k_{GOST} забезпечує відхилення від k_{MMK} не більше 12 %.

4. На найменш достовірну оцінку коефіцієнта охвата додає формула (14), отримана на основі закону розповсюдження розширеної неопреділеності, її відносительне відхилення від k_{MMK} не перевищує ±4,5 %.

5. Необхідно продовжити дослідження способів обчислення коефіцієнтів охвата, учитуючи декілька вкладів неопреділеності типу A і B для законів розподілення вкладів типу B відмінних від нормального і рівномірного.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Guide to the Expression of Uncertainty in Measurement. ISO, Geneva, First Edition. – 1993 – 101 p.

2. I. Lira, W. Woger, Comparison between the conventional and Bayesian approaches to evaluate measurement data, Metrologia 43 (2006) S249.

3. Бурмистрова Н.А. Вичислення розширеної неопреділеності зображення в разі двох джерел неопреділеності / Н.А. Бурмистрова, А.В. Степанов, А.Г. Чуновкина // Неопреділеність зображення: наукові, законодатальні, методичні та прикладні аспекти (УМ-2016). Сборник докл. XIII Міжд. науково-технічного семінара, г. Мінск, 13-14 квітня 2016. – С. 25-30.

4. ГОСТ Р 8.736-2011 - Государственна система обсяження єдинства зображеній. Зображення прямі мно-гократні. Методи обробки результатів зображеній. Основні положення.

5. Захаров І.П. Применение метода Монте-Карло для оценивания неопределенности в измерениях / И.П. Захаров // Стандартизация, метрология, сертификация (Болгария). – 2006. – № 12. – С. 2-6.

6. JCGM 101:2008. Evaluation of measurement data – Supplement 1 to the “Guide to the expression of uncertainty in measurement” – Propagation of distributions using a Monte Carlo method.

7. Захаров І.П. Исследование и повышение досто-верности интервальных оценок точности прямых мно-гократных измерений измерениях / И.П. Захаров // АСУ и приборы автоматики. – 2005. – Вып. 132. – С. 106-109.

Поступила в редколлегию 28.04.2016

Рецензент: д-р техн. наук, проф. Ю.П. Мачехин, Харьков-ский національний університет радіоелектроніки.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

СИСТЕМИ ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 6 (143)

Відповідальні за випуск: *I.P. Захаров, H.O. Королюк*

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 9500 від 13.01.2005 р.

Комп'ютерна верстка: *B.B. Кірвас*

Оформлення обкладинки: *I.B. Ільїна*

Техн. редактор *B.B. Кірвас*

Коректор *H.K. Гур'єва*

Підписано до друку 20.05.2016 Формат 60×84/8 Папір офсетний
Гарнітура «Times New Roman» Друк – різограф Ум.-друк. арк. – 28,25 Обл.-вид. арк. – 26,3
Ціна договірна Наклад 200 прим. Зам. 520-16

Видавництво Харківського університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 2535 від 22.06.2006 р.

Адреса видавництва: 61023, Харків-23, вул. Сумська, 77/79

Віддруковано з готових оригінал-макетів у друкарні ФОП Петров В.В.
Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Запис № 24800000000106167 від 08.01.2009.

61144, м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 79в, к. 137, тел. (0